

Multikulturalno iskustvo studenata

Grgić, Danijel

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:719349>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Danijel Grgić

Multikulturalno iskustvo studenata

Diplomski rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju
Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Multikulturalno iskustvo studenata

Diplomski rad

Student/ica:

Danijel Grgić

Mentor/ica:

Doc.dr.sc.Marija Buterin Mičić

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Danijel Grgić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Multikulturalno iskustvo studenata** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujna 2017.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kultura	3
3. Multikulturalizam	5
2.1. Pojam multikulturalizma	5
2.2. Multikulturalizam i interkulturalizam	7
2.3. Multikulturalizam u obrazovanju	8
4. Multikulturalno iskustvo.....	10
4.1. Ostvareno multikulturalno iskustvo	10
4.1.1. Osobni kontakt	10
4.1.2. Učenje stranih jezika i mediji	12
4.1.3. Socijalni kontekst i putovanja	13
4.2. Otvorenost prema multikulturalnom iskustvu	15
5. Metodologija istraživanja	17
5.1. Predmet istraživanja	17
5.2. Cilj, zadatci i hipoteze istraživanja.....	17
5.3. Postupak i način provođenja istraživanja	18
5.4. Ispitanici	18
5.5. Instrument istraživanja	21
6. Analiza i interpretacija rezultata empirijskog istraživanja.....	23
6.1. Multikulturalno iskustvo ispitanika.....	23
6.2. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol.....	26
6.3. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija.....	29
6.4. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja	31
7. Zaključak.....	34
8. Literatura	36
9. Popis tablica i slika.....	39
10. Prilog.....	40
11. Sažetak.....	43

1. Uvod

Kulturna različitost je dio ljudske svakodnevice te ju pronalazimo u masovnim medijima, radnim mjestima i javnim ustanovama dok je većina suvremenih društva postala multikulturalna. Dijalog između različitih kultura postao je najvažniji izazov s kojim se suvremena društva moraju suočiti. Jasno je da se društvo pokušava boriti protiv podjela ali nezaobilazna činjenica je kako su one i dalje prisutne. Nerazumijevanje pripadnika drugačije kulturne i etničke pozadine postaje sve češći razlog distanciranja ljudi od onih osoba koje im, u kulturološkom i etničkom pogledu, nisu slične. Iz tih razloga ovaj rad je usmjeren na problematiku multikulturalnog iskustva. Multikulturalnost i multikulturalno iskustvo se smatraju kao čimbenici koji utječu na stavove pojedinaca prema osobama drugačije kulturne i etničke pozadine. Veliku ulogu u stjecanju multikulturalnog iskustva imaju odgojno-obrazovne institucije, globalizacija te pristup velikom broju informacija. Multikulturalno iskustvo se stječe i učenjem stranih jezika, kontaktima sa osobama iz različitih etničkih skupina, te putovanjem u inozemstvo. Posebna pozornost se stavlja na ulogu odgojno-obrazovnih institucija, naročito visokoškolskih, kao izvora multikulturalnog iskustva jer se u ovom radu spomenuta problematika sagledava iz pedagoške perspektive.

Kada se uzme u obzir da se percepcija ljudi prema pripadnicima drugih kultura razvija tijekom djetinjstva i adolescencije može se zaključiti kako na razvoj tih stavova uvelike doprinose različiti faktori poput obitelji, masovnih medija, osobnog kontakta sa pojedincima iz drugih kultura te različiti sadržaji školskog kurikulumu imajući na umu da se latentni dio školskog kurikulumu smatra važnijim od pisanog. Svi ovi faktori doprinose razvoju naših stavova i spadaju pod multikulturalno iskustvo koje skupljamo kroz život (Mrnjauš, 2013).

Škola, ima bitnu ulogu da, kao institucija legitimne vlasti, prenosi kulturni kapital na nove članove društva u kojem djeluje. Taj kulturni kapital je kapital trenutačne vladajuće i dominantne kulture koja je ujedno i priznata u društvu. Na taj način škola pridonosi kulturnoj reprodukciji društva ali isto tako, s obzirom da prenosi kulturni kapital dominantne kulture, može prenijeti i nezadovoljstvo, konflikt i nesporazum na nove članove društvene zajednice (Čačić-Kumpes, 1991). Odgojno-obrazovni aspekt zajednice stvara uvid u to kako ta određena zajednica sagledava problem multikulturalizma te do koje mjere prihvaća različitosti između kultura i etničkih skupina. Važan pokazatelj stanja unutar određenog društva je način na koji

obrazovne ustanove iznose problem multikulturalizma ali isto tako i učestalost rasprava o kulturnim različitostima.

Republika Hrvatska dijeli sa državama Europske unije jednaku politiku koja se temelji na humanističkom pogledu na čovjeka i njegov proces razvoja. Demokratičnost se razvija na svim područjima ljudske djelatnosti u cilju oblikovanja građana koji su svjesni svojeg nasljeđa i kulture. Ipak, Hrvatska je u svojoj nedavnoj povijesti imala brojna nesretna i teška razdoblja koja su utjecala na kvalitetu međuetničkih odnosa. Upravo iz tog razloga se devedesetih godina prošlog stoljeća počelo sa provođenjem projekta koji je imao za cilj razvoj interkulturalnih vrijednosti i demokratičnosti društva kroz sve dijelove odgojno-obrazovnog sustava. Unutar rasprave o multikulturalnom iskustvu valja napomenuti kako je obitelj mjesto primarne socijalizacije, a škola ima zadatak da nastavi sa odgojem djeteta. Stoga je škola kao institucija ima zadatak da vodi učenika kroz stvaranje iskustva te razvoj kompetencija potrebnih za funkcioniranje u socijalnoj zajednici (Car i sur., 2014).

Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio rada predstavlja teorijski okvir u koji se smješta glavna tema koja se obrazlaže kroz glavne pojmove poput kulture i multikulturalizma općenito. Iznose se glavne odrednice multikulturalizma ali i problematika koja se javlja u raspravi vezanoj za taj pojam. U nastavku se obrazlažu koncepti i vrste multikulturalnog iskustva. U drugom dijelu rada iznijeti su ciljevi i zadaci na temelju kojih je konceptualizirano istraživanje koje je provedeno na dijelu studentske populacije Sveučilišta u Zadru. Kao ispitanici su odabrani studenti jer se smatra kako će upravo takvi ljudi jednoga dana predstavljati svoju državu u svijetu. Osim toga, na ovakvoj populaciji se mogu istražiti trenutni stavovi ali i mjera u kojoj odgojno obrazovni sustav daje prostora multikulturalnom dijalogu. Na temelju iznijetih istraživačkih ciljeva i zadataka rada prikazani se rezultati dobiveni statističkom obradom podataka. Rad završava sa raspravom koja se temelji na dobivenim rezultatima, a potom se iznose i zaključci do kojih se došlo putem spajanja teorijskog i empirijskog dijela rada.

2. Kultura

Kod rasprave o multikulturalizmu kultura predstavlja nezaobilazan pojam koji se isprepliće sa samom problematikom multikulturalizma. S obzirom da kultura ima brojna značenja ovaj rad razmatra samo neka od njih koja imaju poveznice sa temom koju obrađuje. Kultura se smatra jednom od najsloženiji riječi u engleskom jeziku i njezin etimološki smisao upućuje na kultiviranje zemlje i duha. Prema tome, kultura je ono što je stvorio ili naučio čovjek te je predstavljena kao socijalna formacija s jedinstvenim strukturama poput jezika i specifičnim vjerovanjima koja ima svoj prostor te se na taj način odjeljuje od drugih kultura (Mesić, 2007).

Društvene forme poput jezika, mitova, tradicija, obreda i običaja predstavljaju elemente koji su konstitutivni za kulturu. Pripadnici određene kulture osjećaju međusobnu povezanost i solidarnost koja postoji zahvaljujući istoj kulturi koju dijele. Osjećaj očuvanja kulture u smislu njenih običaja, praksi i vjerovanja je usađen u svakog njenog pripadnika ali tek kada se jedna kultura uspoređi sa drugom može se uvidjeti neponovljivost jedne kulture i činjenica da se treba očuvati iznad svega. Unutar kulture su usađeni svi uspjesi, u svakom smislu, koje je postigao jedan narod kroz generacije. Smatra se kako je kultura u središtu svake multikulturalističke perspektive jer ako se uzme u obzir da se sa mijenjanjem značenja pojma kulture mijenja i multikulturalistička perspektiva zaključuje se kako kultura predstavlja središnju kategoriju multikulturalizma (Mesić, 2007).

Zahvaljujući novim konceptima kulture koji ne prihvaćaju tradicionalna gledišta na kulturu kao zatvoren, statičan i samodovoljni sustav koji se ne dodiruje sa ostalima, dolazi i do pomaka u multikulturalističkoj perspektivi. Smatra se kako su kulture otvorene i dinamične čiji procesi nikada ne završavaju nego se konstantno miješaju i prožimaju u smislu hibridizacije ili hibridnosti. Na taj način dolazi do međusobnog miješanja kultura ali i međusobnog obogaćivanja kultura. Stalnim kretanjem ljudi i njihovom mobilnošću dolazi do kretanja kulturnih simbola koji obogaćuju kulturne oblike koji su se nekada smatrali bezvremenskima. Način na koji se to miješanje događa nije asimilacija ili adaptacija već samo obična interakcija kultura gdje može doći do nadograđivanja starih kulturnih obrazaca sa dijelovima raznih drugih kultura čime ne dolazi do mijenjanja postojećih kulturnih obrazaca do neprepoznatljivosti. Na taj način dolazi do hibridizacije kulture (Mesić, 2007). Miješanjem dolazi do heterogenosti kulture ali isto tako kultura može biti manje ili više homogena što ovisi o snazi simbola koji povezuju njene pripadnike. Kulturna homogenost je potrebna kulturi na jednoj određenoj razini ali to ne isključuje heterogenost na nekoj nižoj razini. Zbog

postojanja različitih kultura u svijetu i njihovog međusobnog miješanja homogenost postaje upitna ali ipak svaka kultura je u određenoj količini homogena. Ono što predstavlja problem je kulturni imperijalizam ili stvaranje jedne monokulture u smislu da jedna dominantna kultura postane vodeća kultura koja polako prerasta u jednu jedinu kulturu čovječanstva i na taj način uguši raznolikost (Cifrić, 2007).

Unutar problematike kulturnog imperijalizma posebno se ističe SAD-e kao vodeća kulturološka sila koja sustavno proizvodi i jača svoj „kulturološki paket“ pomoću novih tehnologija, znanstvenih činjenica, ekonomskog rasta koji su važni za pozicioniranje tog sustava na svjetskoj razini. Globalizacija postaje samo jedno stanje koje joj omogućuje to pozicioniranje zbog zahtjeva za globalnom stabilnošću koju ispunjavaju u ekonomskom i tehnološkom smislu. Proizvodnja nestabilnosti pak prethodi zahtjevu za globalnom stabilnošću, a takva hegemonija uspijeva samo proizvoditi te nestabilnosti uz pomno strategijsko planiranje. Ono što kulturološki imperij daje drugim kulturama su svakako vrednote, norme, glazba, filmovi, prehrana, životni stil i sve ostale moguće proizvode svoje kulture kako bi što više promicali zapadnoeuropski civilizacijski model modernizacije u stvaranju mogućeg „novog imperija“ (Cifrić, 2008).

Globalizacija otvara vrata kulturnoj hegemoniji u smislu kulturnog globaliziranja koje se događa od zapada prema istoku i predstavlja tendenciju za uspostavom kulturnog imperijalizma pripremajući teren za dominaciju ekonomije i tehnologije koje na kraju završavaju na kontroli. Značaj kulturnog globaliziranja je u poopćavanju kulturnih orijentacija ka uspostavi jednog kulturnog horizonta koji prelazi preko granica nacionalnih država i poput kapitalizma postaje bezgraničan. Silina heterogenosti koja se događa pod utjecajem globalizacije zapravo može dovesti do potpuno obrnutog procesa svojevrsne homogenizacije u smislu stvaranja jedne kulture koja bi predstavljala svjetsku kulturu, a bila bi sačinjena u najvećem djelu od zapadne kulture koja bi činila jezgru. Homogenizacija u ovom smislu bi se odnosila na proces povezivanja različitih kultura u projekt moderne kulture koja bi se nametnula svim ostalima sa svojim moćnim sredstvima širenja (Cifrić, 2008).

Raznolikosti kultura pripisujemo posebnu vrijednost jer znači različitost iskustva i spoznaje izbjegavajući politički monopol i omogućavajući harmoniziranje kultura. Kako bi se očuvala raznolikost kultura treba se prvo očuvati kulturna tradicija. Kulturna tradicija se ne svodi samo na folklor i etnološku baštinu nego mora imati svoje vrijednosti afirmirane u modernom životu svojih pripadnika. Raznolikost kultura ide tim smjerom jer vizija budućnosti u kojoj postoji raznolikost kultura jamči svjetsku zajednicu koja ima mogućnost

višesmjernog razvoja za razliku od kulturnog imperijalizma koji ima jednosmjernan razvoj. Smatra se kako smo stupili u multikulturalni međuovisni svijet koji se temelji na pluralnosti iako je ugrožen sa kulturnom hegemonijom i imperijalizmom . Potrebno je štiti pravo svake kulture na opstanak i priznavati zajedničke vrijednosti u različitim kulturama, kroz različite teorije poput multikulturalizma, u smislu napretka prema zajednici koja odlikuje kulturnom raznolikošću (Cifrić, 2008).

3. Multikulturalizam

Multikulturalizam je iznimno napredovao i postao značajna vrijednost. Djelovanje različitih kultura unutar istog teritorija je važno samo po sebi ali može biti važno kao dio kulturne slobode. Pojačani kontakti između kultura i njihova interakcija izazivaju miješanje raznolikih običaja različitih kultura te jačaju potrebu za multikulturalizmom (Ninčević, 2009).

2.1. Pojam multikulturalizma

Rasprava o pojmu multikulturalizma počinje sa kulturnim različitostima kroz koje se može shvatiti značenje multikulturalizma kao i njegovo teorijsko postojanje. Različitosti mogu izražavati cijelu lepezu razlika među ljudima, a upravo te razlike dijele ljude na različite skupine, a u nekim slučajevima mogu biti izvorom socijalne distance. Razlike poput spola, rase, kulture, obrazovanja, fizičkih sposobnosti, religije i slično, mogu biti izvorom problema u smislu distanciranja osoba jednih od drugih te nestabilnosti unutar društva. Naime, nisu svi aspekti različitosti izraženi kroz borbu za raspodjelu resursa u društvu pa time i ne izazivaju nestabilnosti ali ipak nije jasno što je točno potrebno kako bi se različitost priznala kao relevantna u društvenim odnosima. Ipak, smatra se da se različitosti mogu promatrati kao različitosti u užem i širem smislu. U širem smislu različitosti podrazumijevaju se grupe ljudi koje dijele neka obilježja s obzirom na vrijednosti, životne interese i stilove pa zbog toga stvaraju grupni identitet dok su različitosti u užem smislu vezane za kulturno uvjetovane različitosti pri čemu je kultura određena u antropološkom smislu. Različitosti koje su ukorijenjene u kulturi jedina su vrsta različitosti koja je relevantna za problematiku multikulturalizma (Mesić, Bagić, 2011).

Termini poput multikulturalizma te njegovih pridjevskih izvedenica „multikulturalan“ ili „multikulturalan“ su relativno noviji termini jer se u akademskom rječniku i diskursu javljaju

prije otprilike četrdeset godina . Unutar tog vremenskog perioda pojavili su se i drugi pojmovi bliski pojmu multikulturalizma. Mnogi smatraju kako je prvi koji je iskoristio pojam multikulturalizma bio kanadski premijer P.Trudeau još 1971. godine pokušavajući pronaći bolju zamjenu za pojam bikulturalizma. Multikulturalizam se ponekad poklapa sa sebi srodnim pojmovima poput kulturnog pluralizma, interkulturalizma i plurikulturalizma (Mesić, 2006).

Proces razvoja pojma je ubrzan zbog činjenice da se potreba za njegovom prisutnošću u teoriji i praksi sve više očitovala kroz godine koje su uslijedile nakon njegova pojavljivanja. Razvojem i napretkom čovječanstva došlo je do miješanja različitih kultura jer globalizacijski procesi su nemogući bez dodira i interakcije između različitih kultura koje ovisi i o kvaliteti međuljudskih odnosa. Multikulturalizam je jedan ideal skladnog života kulturno različitih grupa u kontekstu pluralnoga društva te time i jedno načelo ustroja i razvoja demokratskih zemalja. Ipak, ne bismo se mogli složiti sa konstatacijom da je multikulturalizam samo suživot više kultura na istom prostoru jer ako promotrimo ovaj pojam поближе možemo doći do zaključka kako on uključuje više od toga. On uključuje dugoročno političko i gospodarsko planiranje u svrhu koegzistencije raznih kultura (Piršl, 2016).

„Multikulturalizam je kulturna politika utemeljena na prihvaćanju činjenice postojanja različitih kultura u nekom društvu (ili državi) kojom se nastoji postići miješanje ili barem harmonična koegzistencija tih kultura...“ (Čačić-Kumpes, 2004:151).

Multikulturalizam, prije svega, označava jednu vrstu obaveze i to ponajprije kulturnih i obrazovnih autoriteta prema stvaranju i definiranju politika, mjera, akcija te inicijativa pomoću kojih se pokušava omogućiti suživot različitim kulturama na istom ili susjednom teritoriju s drugim kulturama unutar jedne određene zemlje. Dodatno, pojam također označava osiguranje društvenih i kulturnih mogućnosti svim kulturama koje tvore neku državu s tim da je prema nekim zagovornicima multikulturalizam dinamičan pristup s kojim se u prvom redu može definirati proces svojevrsne razmjene kulturnih vrijednosti i postignuća raznih kultura. Time se zaključuje kako pojam multikulturalizma znači postojanje većeg broja kultura u određenom geofizičkom i sociokulturnom prostoru (Sablić, 2014).

U raspravi o multikulturalizmu se naglašava mogućnost razlikovanja dva osnovna pristupa tom pojmu. Prvi pristup je onaj koji teži promicanju raznolikosti kao vrijednosti samoj po sebi, dok je drugi pristup onaj koji se više fokusira na slobodu mišljenja i donošenja odluka ali isto tako i veličanja kulturne raznolikosti u smislu da ljudi idu za tim da ju odabiru

koliko je god to legitimno moguće. Kulturnom raznolikošću osobe pokušavaju proširiti svoje vlastite horizonte ali i pomaknuti granice svoga identiteta (Piršl, 2016).

2.2. Multikulturalizam i interkulturalizam

Unutar rasprave o multikulturalizmu se koristi i pojam interkulturalizam koji se često upotrebljava kao sinonim za multikulturalizam. Naime, multikulturalizam i multikulturalno obrazovanje su pojmovi koji se koriste u raspravama kod autora anglosaksonskog (engleskog) govornog područja poput SAD-a, Kanade i Australije dok se europski autori koriste pojmovima poput interkulturalizma, kulturno pluralnog društva i interkulturalnog obrazovanja. Interkulturalizam, međutim, nije pojam koji je potpuno jednak multikulturalizmu jer u sebi nosi prefiks „inter“ (lat. *inter*-među) što ukazuje na prepletanje i međuodnos za razliku od „multi“ (lat. *multus*-mnogo) što ukazuje na istodobno postojanje više kultura na određenom području. Iako su razlike male one ipak postoje i mijenjaju značenje pojma. Interkulturalizam uvodi Vijeće Europe 1970-ih zbog imigracija, ali pojam ubrzo postaje dio politike europskih integracija. Multikulturalizam i interkulturalizam se možda različito tumače na različitim kontinentima pa i jezicima međutim poanta je kako to ipak nisu isti pojmovi u svojoj srži. Dok multikulturalizam govori o prisutnosti više kultura na istom prostoru, interkulturalizam ide korak dalje i govori o odnosu među tim kulturama i njihovoj međusobnoj interakciji koja je nužna (Sablić, 2014).

U SAD-u se koristi pojam „lonac za taljenje“ (*Melting pot*) koji označava američku politiku asimilacije pridošlica, u potpunosti dragovoljno, u glavnu američku kulturnu matricu. Tradicionalno su koncipirana dva modela i to „lonac za taljenje“ i etnički pluralizam ali je ovaj prvi puno više dominirao. Danas je model „lonca za taljenje“ na udaru multikulturalizma i njegovih autora koji ne smatraju kako je model dragovoljan nego predstavlja neizbježno nametanje anglo-saksonske kulture doseljenicima (Mesić, 1998). Iako je „lonac za taljenje“ na udaru multikulturalizma, smatra se kako upravo multikulturalizam u Europi stvara neizbježnu zamku „lonca za taljenje“ sa svojom politikom. Predstavlja se samo jedno moguće rješenje i to u obliku interkulturalizma koji pokušava zaobići problem „lonca za taljenje“. Interkulturalizam pokušava uravnotežiti razlike među ljudima te etničkim, vjerskim, nacionalnim i drugim zajednicama kao poticaj dijalogu, snošljivosti i društvenoj pravednosti (Piršl, 2016).

Odnos prema multikulturalizmu i interkulturalizmu sve više dobiva na razumijevanju ali i podršci u Hrvatskoj iako su ratna zbivanja krajem prošlog stoljeća dovela do razvijanja

skepticizma prema interkulturalnim idejama. Neko vrijeme se ova problematika često marginalizirala ali ipak se sve više vraća u centar pozornosti zbog činjenice da je sastavnica demokratizacije ali i pokazatelj stupnja društvenog razvoja. Traži se transformacija obrazovnih sustava u svim osnovama i to od teorije pa do prakse.

2.3. Multikulturalizam u obrazovanju

Dosadašnje odgojno-obrazovne politike se ne vrednuju kroz današnje multikulturalne stavove jer su se multikulturalni stavovi danas uvelike promijenili u odnosu na one u prošlosti. Odgojno-obrazovne politike treba razmotriti u kontekstu razvoja i to ponajprije u društvenom smislu kojemu je bilo u cilju očuvanje nacionalne povezanosti i jedinstva. Boljim promatranjem tih politika uvidjelo se kako su do šezdesetih godina vladale asimilacijske politike prema kojima je škola bila prostor unutar kojega se trebalo eliminirati sve razlike. Potom je došlo do jačanja integracijskog modela koji je nastupio sredinom šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a koji je imao za cilj zaštitu dominantne kulture u smislu da se pojedinac treba integrirati unutar „naše“ kulture i unutar „našeg“ društva što također nije bilo prihvatljivo iz današnje perspektive gledanja. Zatim je uslijedio multikulturalni model za koji neki kritičari tvrde da je samo prerađeni asimilacijski model i ništa drugo no međutim većina ga vidi kao model koji vodi ka interkulturalnom odgojno-obrazovnom projektu koji obuhvaća cijelo društvo. Kroz priznavanje raznolikosti i prihvaćanje zadatka obrazovanja svih manjina multikulturalizam stvara put prema spomenutom projektu (Čačić-Kumpes, 1991).

Pojavom multikulturalizma u pedagoškoj teoriji i odgojno-obrazovnoj praksi, 70-ih godina prošlog stoljeća, taj pojam je kao socijalno-kulturni projekt pluralističke integracije društva postavio kulturni pluralizam i raznolikost kao važne elemente u obrazovanju. Unutar cijelog tog procesa glavni cilj takvog, transformiranog, obrazovanja je postala pozitivna interakcija i integracija među kulturama u svrhu prihvaćanja, vrednovanja, poštovanja i razumijevanja različitih kultura bez predrasuda. Cilj je tolerancija prema etničkoj, rasnoj, spolnoj, vjerskoj, jezičnoj i bilo kojoj drugoj različitosti čime se označava potreba za multikulturalnim obrazovanjem, a time započinje jedan proces koji će prožimati kurikulum i nastavne strategije buduće škole radi podučavanja učenika ali i učitelja u tom smjeru. Otvara se novi pristup obrazovanju temeljen na kulturnoj raznolikosti. Čitav svijet se postepeno mijenja što dovodi do toga da društva postaju sve više multikulturalna i postepeno napuštaju teorije o dominantnim kulturama i politikama asimilacije. Na takav način se omogućuje da

pojedinci žive unutar zajednice u kojoj postoje različite kulture ali i sloboda da oblikuju svoj vlastiti identitet na temelju utjecaja tih kultura. Multikulturalizam ne dovodi u pitanje bogatstvo različitosti već u obrazovanju predstavlja jedan novi tip obrazovanja koji se temelji na slobodi, a koja se podrazumijeva kao sloboda od etnocentričkih predrasuda te sloboda učenja od drugih kultura. Zahtjevi multikulturalizma unutar odgojno-obrazovnog procesa imaju jedan važan cilj, a to je stvaranje jedne nove škole unutar koje se proširuje okvir građanskih prava i dužnosti pri tome se oslanjajući na multikulturalnost škole kao zajednice gdje hrabrost, inkluzija, vrijednost, integritet, suradnja i sigurnost dolaze do izražaja kao važan koncept obrazovanja u kontekstu različitih kultura. Unutar literature se taj koncept naziva CIVICS (Courage, Inclusion, Value, Integrity, Cooperation, Safety). Dok se postupno ide tim smjerom, takvi stavovi dovode do interkulturalnog obrazovanja gdje se uči razumijevanje vlastite kulture ali isto tako i drugih kultura kao i osjećaj vlastitog identiteta te otvoreni stav prema poštovanju raznolikosti drugih kulturnih izražaja. Na ovaj način pojedinac je spreman na sudjelovanje u životu drugih kultura ali isto tako je spreman na bolje razumijevanje etničkog porijekla i kulturnih razlika (Drandić, 2010).

U području obrazovanja došlo je do zamjene monokulturne perspektive sa multikulturalnom čime je došlo do revidiranja udžbenika, nastavnih programa ali i angažiranja predavača iz različitih etničkih skupina kako bi multikulturalno iskustvo učenika bilo bogatije. Postmoderna pedagogija smatra kako sve kulture imaju istu vrijednost i stvaraju podjednako važne realnosti pa se time udaljava od kulturnog monizma (Stojanović, 2008). S tim se jača pozicija interkulturalnog obrazovanja unutar odgojno-obrazovnih institucija, a koje pod multikulturalnim diskursom sve više jača.

„Interkulturalno obrazovanje u kontekstu multikulturalizma je proces koji zahtijeva angažman svih sudionika u odgojno-obrazovnoj praksi, promičući jednakost i ljudska prava za sve, bez diskriminacija i predrasuda. „ (Drandić, 2010: 96).

4. Multikulturalno iskustvo

Multikulturalno iskustvo je vrsta iskustva koja omogućuje pojedincu da upozna različite kulturološke perspektive koje mogu biti u kontrastu sa njegovom urođenom kulturom. Na taj način može doći do širenja perspektive, promjene mišljenja i stavova te veće kognitivne fleksibilnosti za pojedinca. Kognitivna fleksibilnost i njoj slične pojave koje izaziva multikulturalno iskustvo omogućuju razvoj etničkog senzibiliteta koji je ključan za etičko ponašanje pojedinca. Stjecanje multikulturalnog iskustva kod studenata omogućuje razvoj kritičkog razmišljanja te intelektualnog i socijalnog samopouzdanja. Dovodi do razvoja načina razmišljanja, učenja te akademskog samopouzdanja. Također povećava zadovoljstvo studenta sa ukupnim visoko-obrazovnim iskustvom. Osim pozitivnih efekata na obrazovanje i psihološko stanje studenta, multikulturalno iskustvo omogućuje razvoj mnogih kompetencija koje mogu poslužiti i u lakšem pronalasku posla (Narvaez, Hill, 2010). To se najviše očituje u razvoju kreativnosti i mogućnosti rada u etnički raznolikoj grupi ljudi. Osobe koje posjeduju određeno multikulturalno iskustvo mogu kvalitetnije i brže riješavati određene probleme i zadatke s kojima se mogu susresti na poslu ili tokom obrazovanja. Razvojem kreativnosti, zahvaljujući iskustvima stečenim u inozemstvu, kontaktima sa osobama drugačije kulturne pozadine, učenjem stranih jezika i slično, razvijaju se i višestruke perspektive iz kojih se može sagledati mogući problem (Leung i sur., 2008).

Multikulturalno iskustvo se može podijeliti na ostvareno i željeno. Ostvareno multikulturalno iskustvo podrazumjeva onu vrstu iskustva koja je stečena kroz različite načine poput: putovanja u inozemstvo, učenja stranih jezika, osobnih kontakata sa osobama drugačije kulturne pozadine, rad unutar multietničke grupe i slično. Željeno multikulturalno iskustvo ili otvorenost prema multikulturalnom iskustvu podrazumjeva spremnost osobe da prihvati multikulturalno iskustvo te način na koji se prema tom iskustvu odnosi (Narvaez, Hill, 2010).

4.1. Ostvareno multikulturalno iskustvo

4.1.1. Osobni kontakt

Zahvaljujući ubrzanom procesu globalizacije i širenju povezanosti između različitih dijelova svijeta, sve više pojedinaca dolazi u kontakt sa kulturama koje su u nekoj određenoj mjeri drugačije od njihove. Ponekad se može dogoditi da kulturalni susreti izvuku pojedince iz njihove „zone udobnosti“ te izazovu negativne emocionalne reakcije poput straha ili ljutnje

zbog nametanja strane kulture. Ipak, izlaganje pojedinca stranoj kulturi može izazvati i pozitivne emocije poput divljenja određenim kvalitetama strane kulture koje pojedinac smatra poželjnima. U tom slučaju može doći do jačanja kreativnosti što rezultira važnim kognitivnim beneficijama za pojedinca (Cheng i sur., 2011).

Jedan od važnih faktora, koji utječu na razvoj stavova kod pojedinca, je osobni kontakt s pojedincima iz drugih kultura. Upravo se na ovome polju pokazalo, kroz mnoga istraživanja, kako su susreti i komunikacija ljudi iz različitih kulturalnih grupa doveli do razvoja pozitivnijih stavova prema toj drugoj grupi općenito, a ne samo prema pojedincu s kojim je osobni kontakt i ostvaren. Isto tako može doći do negativnih stavova ako se pokaže da je osobni kontakt ili iskustvo bilo negativne konotacije ali to se da izbjeći i to pogotovo ako se kontakt odvija pod određenim okolnostima. Naime, ako su pojedinci različitih kulturalnih grupa koji ostvaruju kontakt približno jednakog statusa u društvu tu onda može doći do razvoja pozitivnih stavova. Također, ako pojedinci surađuju skupa tijekom nekakve aktivnosti ili ako u tijeku interakcije otkriju nekakve osobne stvari jedan o drugome te ako nema anksioznosti prije susreta ili ako postoji eksterna institucijska podrška za princip jednakosti, sve to može voditi prema razvoju pozitivnih stavova. (Mrnjaus, 2013)

Jedno od mjesta gdje se mogu ostvariti osobni kontakti sa osobama drugačije kulturne pozadine od naše vlastite su odgojno-obrazovne institucije i to pogotovo kada te institucije drže osobni kontakt pojedinaca kao cilj. Smatra se da je upravo program „Erasmus“, kao obrazovni program, jedan takav primjer gdje se osobe koje se nalaze unutar tog programa mogu naći u situaciji da ostvaruju osobne kontakte sa osobama drugačije kulturne pozadine. Visoko školsko obrazovanje predstavlja oblik obrazovanja unutar kojeg su šanse za ostvarivanje multikulturalnog iskustva najveće. Osobni kontakt je upravo jedna vrsta iskustva koje pojedinac može proživjeti i na taj način pridonijeti razvoju svojih multikulturalnih stavova. Programi učenja u inozemstvu su se pokazali kao efikasan pedagoški pristup razvijanju multikulturalnih kompetencija. Studiranje u inozemstvu kroz različite programe, poput „Erasmus“ programa, mogu pridonijeti multikulturalnom iskustvu studenata u smislu boljeg razumijevanja kulture, tradicije, jezika i mnogih drugih aspekata određene zajednice unutar koje se nalaze na razmjeni. Programi pomažu studentima da nauče više o drugim kulturama ali i da bolje shvate svoje vlastito kulturno naslijeđe. Dolazi do razvoja kritičkog razmišljanja kod studenata što im omogućuje da razviju drugačiju perspektivu iz koje promatraju druge kulture u odnosu na svoju vlastitu. Studenti na taj način mogu usporediti svoje iskustvo obrazovanja u inozemstvu sa svim ostalim utjecajima koji su oblikovali

njihove multikulturalne kompetencije kroz prošlost. Ovim putem se stječe određeno multikulturalno iskustvo koje se ne može pronaći isključivo unutar učionica nego izvan njih i to kroz življenje u inozemstvu unutar drugih kulturnih i etničkih zajednica (Dietz i sur., 2017).

Kada osoba ima više mogućnosti i prilika za razna kulturološka iskustva postoji puno veća šansa za osobni razvoj. Veće interkulturalno iskustvo uglavnom poboljšava multikulturalne kompetencije uključujući kognitivnu fleksibilnost, empatiju, otvorenost prema novim ljudima i iskustvima te naručito toleranciju. Istraživanja koja su provedena na fakultetima pokazuju da postoje pozitivni psihološki pomaci kod ispitanika nakon interakcije sa ljudima različitih kulturnih i etničkih pozadina. Sa većom starosnom dobi i iskustvom moral pojedinca se mjenja sa brige za osobni interes i očuvanje normi na postkonvencionalno razmišljanje. Takvo razmišljanje je kompleksnije i fleksibilnije od osobnog interesa i održavanja normi te se usmjerava prema akomodiranju različitih perspektiva u smislu širenja vlastitog horizonta. Multikulturalno iskustvo vezano je za moralni sud osobe koji se razvija kroz godine što ukazuje na poantu da na visoko obrazovnim institucijama dolazi do boljeg shvaćanja teorija multikulturalizma i time osoba drugačije kulturne pozadine od naše vlastite (Narvaez, Hill, 2010). Stvaranje uvjeta za multikulturalno iskustvo je najviše vidljivo na nivou visoko obrazovnih institucija ali ipak postoje mogućnosti za razvoj te vrste iskustva i na manjim nivoima obrazovanja poput osnovnih i srednjih škola. Načini na koje je to ostvarivo ponekad traže domišljatost od strane obrazovnog sustava.

4.1.2. Učenje stranih jezika i mediji

Interkulturalna komunikacija predstavlja uspostavljanje interakcije sa osobama drugih kultura i etničkih skupina te kao takva postaje izrazito bitna s obzirom da živimo u multikulturalnom društvu. Postoji verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija. Kako bi verbalna interkulturalna komunikacija bila moguća važno je razumjeti barem jedan svjetski jezik kako bi se mogla uspostaviti komunikacija sa pripadnikom druge kulture. Pod neverbalnom interkulturalnom komunikacijom smatraju se geste, mimike, pokreti, govor tijela, vanjski izgled i slično. Ipak, jezik je medij ljudske komunikacije u kulturi i verbalna komunikacija predstavlja najznačajniji oblik ljudske komunikacije (URL 1.).

Rad unutar internacionalnih i multikulturalnih uvjeta se povećava i postoji izražena potreba za učenjem stranih jezika. Potreba za multilingualnim i multikulturalnim kolegijima na sveučilištima sve više raste. Učenje stranih jezika može unaprijediti potencijal pojedinca što može biti korisno u njegovoj profesionalnoj karijeri (Kyppo, Natri, 2016).

Sociokulturna komponenta učenja stranih jezika predstavlja najvažniji dio te vrste obrazovanja u raspravi o multikulturalnom iskustvu. Ona uključuje upoznavanje pojedinca sa kulturalnim tradicijama zajednice iz koje strani jezik dolazi ali isto tako omogućuje pojedincu da predstavi svoju kulturu na određenom stranom jeziku i time ostvari komunikaciju između dvije kulture. Kroz učenje stranih jezika omogućuje se dijalog između različitih kultura umanjujući mogućnosti nesporazuma. Razvijanje multi-jezične i multikulturalne osobnosti jedan je od glavnih aspekata multikulturalnog obrazovanja. Smatra se da pojedinac sa više jezičnom i multikulturalnom osobnosti posjeduje naprednu jezičnu svijest ali isto tako i razvijenu multikulturalnu svijest. Pojedinac sa razvijenom multikulturalnom sviješću prepoznaje cijelovitost ljudske civilizacije i prihvaća razlike koje postoje između različitih kultura (Khairutdinova, Lebedeva, 2016). Kurikulum, koji nastaje fuzijom elemenata iz drugih kultura, nedvojbeno nadmašuje statični kurikulum koji se uglavnom temelji na političko-ideološkim sadržajima kakvi su se javljali kroz prošlost. Takav način odgoja i obrazovanja, koji u sebi ima dijelove mnogostrukih kultura, jača multikulturalno iskustvo učenika i samim time osposobljava nove članove društva koji će biti sposobni graditi mostove prema pripadnicima drugih kultura (Matoš, 2013).

Suvremeno društvo utječe na izmjenu kulturnih izričaja, a na taj proces posebno utječu mediji. Medijska socijalizacija mladog naraštaja, ako je pozitivna, može pomoći razvoju interkulturalne komunikacije i stvaranju kulturnog identiteta kod pojedinca. Ona pokušava analizirati sustav simbola i znakova vrijednosti u različitim kulturama. Mediji su postali prenosioci kulturnih vrijednosti različitih kultura te na taj način omogućuju konstruiranje kulturnog identiteta. Omogućuju razvoj interkulturalne komunikacije preusmjeravanjem i preoblikovanjem simboličke vrijednosti (Miliša, Tolić, 2009).

4.1.3 Socijalni kontekst i putovanja

Kao važna odrednica multikulturalnog iskustva se smatra socijalni kontekst unutar kojeg se pojedinac razvija i unutar kojeg se odvija ne samo primarna već i sekundarna socijalizacija. Time se na osobu prenose određene norme ponašanja ali i vrednote prema kojima se osoba usmjerava u kasnijem životu. Socijalni kontekst predstavlja faktor nastanka i promjene međuetničkih stavova temeljen na odrastanju i iskustvu. Odrastanje unutar višetničke zajednice može dovesti do boljeg razumijevanja osoba koje posjeduju drugačiju kulturnu i etničku pozadinu. Iskustvo svakodnevnog kontakta sa pripadnicima neke etničke manjine vodi prema stvaranju i oblikovanju stavova u smjeru veće tolerancije i prihvaćanja.

Obrnuti učinak može izazvati odrastanje unutar etnički podjeljene zajednice u kojoj postoje visoke tenzije između etničkih grupa. Pojedinaac može biti okružen pripadnicima druge etničke skupine ali ne imati pozitivan kontakt sa njima zbog raznih negativnih faktora od kojih je najdestruktivniji osuda okoline koja već ima negativno mišljenje prema pripadnicima drugih etničkih skupina (Jelić i sur., 2013).

Razlika u bogatstvu kontakata između dvije višetničke sredine je razlog stvaranja specifičnog socijalnog konteksta koji je zaslužan za modificiranje stavova i odnosa između većine i manjine. Ideološki stavovi tolerancije prema različitostima i stav prema multikulturalnosti općenito su pod utjecajem socijalnog konteksta. Stav prema asimilaciji manjine unutar većinske kulture je također podložan uvjetima koji vladaju unutar određenog socijalnog konteksta. U tom pogledu, ako unutar određenog socijalnog konteksta postoje pozitivni odnosi između etničkih skupina šansa da stavovi o asimilaciji budu negativni je utoliko manja. Socijalni kontekst može biti snažan faktor nastanka određenih multikulturalnih stavova ali isto tako predstavlja snažno multikulturalno iskustvo koje je za ljude koji žive u takvim okolinama gotovo neizbježno (Jelić i sur., 2013).

Stjecanje multikulturalnog iskustva odvija se i kroz proces putovanja. Putovanjem u inozemstvo te provođenje vremena unutar druge zajednice pridonosi multikulturalnom iskustvu. Putovanjem u zemlje drugačije kulture i etniciteta kod pojedinca može izazvati promjenu perspektive. Autorica Miranda Gilmore u svome istraživanju *Meeting a New Me: An Autoethnographic Journey into Kenya and Back* (2011.) iznosi svoje osobno iskustvo koje je stekla kroz tijek istraživanja koje je provela u Keniji. Cilj koji je autorica željela postići je bio živjeti određeno vrijeme u Keniji i raditi u sirotištu kako bi stekla bolje kompetencije kao terapeut. Iako je cilj postignut autorica iznosi da je osim terapeutskih kompetencija stekla i multikulturalne kompetencije kojima se nije nadala. Naime za svog boravka u Keniji stekla je uvid u živote ljudi unutar društvene zajednice u Keniji. Autorica napominje da je stekla novo razumjevanje multikulturalnog iskustva koje se stječe u praksi ali isto tako i novu perspektivu na svoj vlastiti identitet. Također shvaća da koristi kategorije „mi“ i „oni“ što ju je negativno iznenadilo te potaklo na izmjenu svoga rada radi tih pojmova. Po povratku u zapadnu kulturu doživljava šok. Zahvaljujući novoj perspektivi problemi ljudi u zapadnoj kulturi joj se čine maleni i sebični naspram problema u Keniji. Autorica zaključuje kako pripadnici zapadne kulture ne mogu razumjeti probleme drugih kultura za koje su samo čuli ali ih nisu osobno doživjeli. Smatra kako osobe trebaju doživjeti drugu kulturu na način da se „urone“ u nju

kako bi stekle jedinstveno iskustvo i razumjevanje. Time se neće istražiti samo jedan drugačiji način življenja nego i vlastiti kulturni identitet (Gilmore, Natrajan-Tyagi, 2011).

Primjer razvoja multikulturalnog iskustva kroz putovanja je turizam. Turizam predstavlja ljudsku djelatnost unutar koje postoje mnoga načela multikulturalizma i interkulturalizma. Uvelike pridonosi razvoju multikulturalnog iskustva jer predstavlja najveći izvor interkulturalnih kontakata. Putovanjem u druge zemlje pojedinac dolazi u situaciju da upozna životne običaje, navike, želje i potrebe ljudi različitih kultura, etničkih skupina, rasa i spolova. Dolazi do razmjene i dijaloga između kultura turista i pripadnika zajednice unutar koje turist putuje. Time može doći do razumjevanja i uvažavanja različitih kultura od strane svih sudionika takvog kontakta. Turizam ima i pedagošku važnost jer omogućuje učenje o drugim kulturama kroz osobno iskustvo. Turist usvaja vrijednosti drugih kultura tokom svog boravka u određenoj zemlji ali isto tako se i obrazuje o samoj zemlji i njenoj kulturi prije nego li uopće krene na putovanje (Jagić, 2005).

4.2. Otvorenost prema multikulturalnom iskustvu

Smatra se kako je multikulturalno iskustvo kompleksan konstrukt zbog svoje mnogostrukosti. Kod istraživanja multikulturalnog iskustva se ne mjeri samo ostvareno multikulturalno iskustvo već i otvorenost prema multikulturalnom iskustvu. Otvorenost prema iskustvu se može protumačiti kao važnija komponenta od samog ostvarenog iskustva jer ukazuje na prihvaćenost ostvarenog iskustva. Istraživanje (Narvaez, Hill, 2010) sugerira da, unatoč tome što bogata društvena iskustva pogoduju razvitku perspektive i razvoju moralnog prosuđivanja, postoje pojedinci koji odstupaju u tome koliko će iskoristiti mogućnosti takvih iskustava (Narvaez, Hill, 2010).

Multikulturalno iskustvo može uvelike unaprijediti određene kompetencije i pridonijeti kognitivnom razvoju pojedinca koji je toj vrsti iskustva izložen. Iako multikulturalno iskustvo može imati pozitivne efekte na osobu ti efekti ipak ovise o samoj osobi koja doživljava multikulturalno iskustvo. Varijabla osobnosti je bitan faktor unutar procesa adaptacije stranoj kulturi ili prihvaćanja osoba drugačije kulturne i etničke pozadine. Ona predstavlja otvorenost prema multikulturalnom iskustvu i ovisi o osobnosti pojedinca koji se nalazi u procesu stjecanja multikulturalnog iskustva. Pojedinci koji su otvoreni prema stjecanju iskustva će lakše prihvatiti i usvojiti nove ideje, norme i načine ponašanja koje im predstavlja druga kultura. Ako pojedinac nije otvoren prema stjecanju multikulturalnog iskustva, a izložen je, njemu nepoznatoj, drugoj kulturi, nove ideje, norme i načini ponašanja

mu se mogu činiti prijeteće i nadmoćno. Zbog toga se pojedinac može opirati samome iskustvu te se povući unutar intelektualne zone svoje vlastite kulture. Osoba može biti izložena multikulturalnom iskustvu ali neće ga usvojiti ako nije otvorena prema stjecanju tog iskustva. Također, osobe koje pokazuju manju otvorenost prema stjecanju multikulturalnog iskustva će imati i manje koristi od samog iskustva. Ako osoba pokazuje izrazitu zatvorenost prema multikulturalnom iskustvu to može dovesti i do negativnih efekata u smislu rasta netolerancije i osjećaja straha prema drugoj kulturi (Leung i sur., 2008).

Rezultati istraživanja koje su proveli autori (Leung i sur., 2008) pokazuju kako dobiti od multikulturalnog iskustva ne ovise samo o izloženosti stranoj kulturi već i o čvrstoj kognitivnoj i biheavioralističkoj adaptaciji pojedinca na stranu kulturu. Pristup koji pojedinac izabire tokom svog multikulturalnog iskustva je veoma bitan u implementaciji tog iskustva. Istraživanje je pokazalo kako u testu kreativnosti, u kojem su sudjelovale osobe sa jednakim multikulturalnim iskustvom, slabije rezultate imaju pojedinci koji su zatvoreni prema usvajanju multikulturalnog iskustva. Pojedinci koji su otvoreni prema stjecanju multikulturalnog iskustva su pokazali puno bolje rezultate te puno veću razinu kreativnosti koju su stekli kroz svoje iskustvo (Leung i sur., 2008).

Osobe otvorene prema multikulturalnom iskustvu mogu pokazati i razlike u načinu razmišljanja od osoba koje su zatvorene. Otvorenost dovodi do boljeg prihvaćanja razlika između kultura ali i usvajanja određenih tradicija i načina razmišljanja od strane kulture. Na taj način osobe koje su otvorene prema multikulturalnom iskustvu mogu bolje surađivati sa drugim ljudima unutar etnički raznolike grupe te mogu bolje pregovarati sa ljudima iz različitih organizacija ili kultura što im omogućuje prednost na polju poslovanja (Ang, Van Dyne, 2008).

Studenti koji su pripadnici manjina ili studenti koji postanu dio manjine kada se odluče upustiti u programe koji pružaju mogućnost studiranja u inozemstvu često mogu osjetiti poteškoće u prilagođavanju novim uvjetima života. Osjete da im je teško funkcionirati u trenucima kada vrijednosti i norme njihove vlastite kulture nisu uvažene od strane dominantne kulture. Kada su suočeni sa takvim izazovom može se dogoditi da se povuku i zatvore prema multikulturalnom iskustvu koje proživljavaju. Iz takvih razloga visoko obrazovne ustanove se trude stvoriti atmosferu unutar koje su prihvaćene i uvažene sve kulture. Stvaranje multikulturalnih obrazovnih zajednica je jedan način na koji se pokušava pridonijeti otvorenosti pojedinaca prema multikulturalnom iskustvu. Takve zajednice pokušavaju potaknuti studente na suradnju sa osobama drugačijih kulturnih i etničkih

pozadina te unaprijediti kulturne susrete između studenata kako bi poboljšale sveukupno multikulturalno iskustvo. Studenti u takvim zajednicama pokazuju veća akademska postignuća, vjeruju da je sveučilište na kojem studiraju pozitivni okoliš za učenje te pokazuju osobno poboljšanje u kognitivnom smislu (Firmin i sur., 2009). Stvaranje prostora unutar kojeg se formiraju optimalni uvjeti za učenje i rad može omogućiti veću razinu otvorenosti prema multikulturalnom iskustvu. Intergrupni kontakti koji se odvijaju u optimalnim uvjetima mogu uspješno smanjiti razinu predrasuda između određenih socijalnih grupa. Status jednakosti između grupa, zajednički ciljevi, međusobna kooperacija i potpora vlasti su četiri uvjeta za smanjenje predrasuda između grupa (Allport 1954, prema Pettigrew, Tropp, 2006). Otvorenost prema multikulturalnom iskustvu se može graditi kroz multikulturalno obrazovanje. Multikulturalno obrazovanje ima za cilj razvijanje sposobnosti komunikacije i tolerancije prema osobama drugačije rase, nacionalnosti i religijskog opredjeljenja. Osim toga, multikulturalno obrazovanje kod pojedinca razvija i znanje o drugim kulturama i tradicijama koje te kulture posjeduju. Time se vrši priprema za moguće multikulturalno iskustvo koje pojedinac može usvojiti u budućnosti (Khairutdinova, Lebedeva, 2016).

5. Metodologija istraživanja

5.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je pojavnost multikulturalnog iskustva koje se ispitivalo kod studenata na Sveučilištu u Zadru. Smatra se kako su mladi ljudi, pogotovo stanovnici gradova, najtolerantniji dio modernog društva jer su većinom visoko obrazovani, jednim dijelom pripadnici netradicionalnih udruga te dobro informirani jer prate medije unutar i izvan države (Hodson i sur., 1994). Na temelju tog zaključka se smatra relevantnim istražiti pojavnost multikulturalnog iskustva kod polaznika jedne visokoškolske ustanove koju u ovom istraživanju predstavlja Sveučilište u Zadru.

5.2. Cilj, zadatci i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati pojavnost multikulturalnog iskustva kod studenata na Sveučilištu u Zadru. Istraživanjem se nastojalo utvrditi koje sociodemografske varijable su zaslužne za razlike u pojavnosti multikulturalnog iskustva kod ispitanika. U tom pogledu želi

se utvrditi je li postoji razlika među ispitanicima u pojavnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na spol, završenu srednju školu i razinu studija. Na temelju ovih ciljeva postavljeni su i slijedeći zadatci istraživanja:

1. Istražiti pojavnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika
2. Ispitati je li postoji razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika
3. Ispitati je li postoji razlika u pojavnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija ispitanika
4. Odrediti je li postoje razlike u multikulturalnom iskustvu s obzirom na završeno srednjoškolsko obrazovanje

5.3. Postupak i način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno među studentskom populacijom na Sveučilištu u Zadru i to zbog prikladnih uvjeta poput blizine institucije i same studentske populacije ali i zbog susretljivosti nastavnog osoblja kod provođenja samog istraživanja. Ispitivanje je vršeno metodom anketnog upitnika koji je dijeljen ispitanicima prije samog početka predavanja. Valja napomenuti kako ispitivanje nije bilo isključivo grupno ispitivanje nego i individualno ispitivanje preko „Google docs“ aplikacije gdje su ispitanici rješavali upitnik putem interneta. Ovaj oblik ispitivanja je pouzdan iz razloga što program zahtjeva odgovor na svako pitanje bez mogućnosti preskakanja tvrdnji. Ispitanici su prije ispunjavanja anketnog upitnika bili upoznati sa temom istraživanja te im je iznijeta činjenica da anketni upitnik ispunjavaju anonimno. Ispunjavanje anketnog upitnika je trajalo oko desetak minuta. Podatci su se prikupljali kroz mjesec studeni i prosinac 2015. godine.

5.4. Ispitanici

Za potrebe ovog istraživanja ispitanici su bili studenti sa Sveučilišta u Zadru koji čine neprobabilistički i prigodni uzorak. Ukupno je anketirano 309 studenata sa različitim studijskih programa ali i različitim studijskih godina. Unutar uzorka se nalaze sve studijske godine u različitim omjerima.

Tablica 1. Prikaz ispitanika s obzirom na spol

Spol	Muško	Žensko	Ukupno
Postotak	19%	81%	100%
Broj ispitanika	60	249	309

Prema podacima u tablici 1. može se vidjeti kako postoji velika razlika između ispitanika po pitanju spola. Od ukupnog broja ispitanika (N=309) muškaraca (studenta) je N=60 dok žena (studentica) ima N=249. Od ukupnog uzorka, muške populacije je 19% dok je ženske populacije 81%. Iako je razlika ispitanika po pitanju spola velika ona ipak donekle odražava stvarno stanje studentske populacije na Sveučilištu u Zadru. Unutar studentske populacije na Sveučilištu u Zadru žene su u mnogo većem broju od muškaraca.

Tablica 2. Prikaz ispitanika s obzirom na studijski smjer

Smjer	Broj ispitanika	Postotak
Humanistički	154	49,8 %
Društveni	85	27,5 %
Kombinacija	70	22,7 %
Ukupno	309	100%

U tablici 2. prikazan je broj i postotak ispitanika s obzirom na studijski smjer. Ispitanici su unutar upitnika imali mogućnost da navedu svoj studijski/e smjer/ove na praznu crtu, a potom su se ti podatci u obradi prekodirali na tri kategorije. Postavljene kategorije su humanistički smjer, društveni smjer te kombinacija ta dva smjera s obzirom da svi ispitanici studenti pohađaju ili humanističke ili društvene smjerove. Ispitanici jednim dijelom studiraju dva različita studijska programa pa je stoga u 22,7% slučajeva (N=70) to bila kombinacija društvenog i humanističkog smjera. U 49,8% slučajeva (N=154) ispitanici su naveli kako studiraju jedan ili dva humanistička studijska smjera te u 27,5% slučajeva (N=85) navode kako studiraju jedan ili dva društvena studijska smjera.

Tablica 3. Prikaz ispitanika s obzirom na godinu studija

Godina studija	Broj ispitanika	Postotak
1. Preddiplomskog	104	34 %
2. Preddiplomskog	20	6 %
3. Preddiplomskog	36	12 %
1. Diplomskog	106	34 %
2. Diplomskog	43	14 %

Tablica 4. Prikaz ispitanika s obzirom na studijsku razinu

Studijska razina	Broj ispitanika	Postotak
Preddiplomski studiji	160	52%
Diplomski studiji	149	48%

Tablica 3. prikazuje broj i postotak ispitanika s obzirom na godinu studija koju ispitanici pohađaju. Na prvoj godini preddiplomskog studija je 34% (N=104) od ukupnog broja ispitanika (N=309) dok se na drugoj i trećoj godini preddiplomskog studija nalazi 6% (N=20) i 12% (N=36) ispitanika. Na diplomskoj razini se nalazi skoro jednak broj ispitanika kao i na preddiplomskoj razini i to 34% (N=106) na prvoj godini diplomskog studija te 14% (N=43) na drugoj godini diplomskog studija. Tablica 4. pokazuje da je ukupan broj ispitanika na preddiplomskoj razini 52% (N=160) skoro jednak ukupnom broju ispitanika na diplomskoj razini, 48 % (N=149).

Tablica 5. Prikaz ispitanika s obzirom na završeno srednjoškolsko obrazovanje

Završena srednja škola	Broj ispitanika	Postotak
Strukovna škola	67	21,7 %
Umjetnička škola	3	1 %
Gimnazija	238	77 %
Ostalo	1	0,3 %

Prema završenom srednjoškolskom obrazovanju ispitanika, tablica 5. prikazuje kako čak 77% (N=238) ispitanika ima završenu gimnaziju dok 21,7% (N=67) ispitanika ima završenu strukovnu školu. Samo 1% (N=3) ispitanika ima završenu umjetničku školu dok se za opciju „Ostalo...“ opredijelilo 0,3% ispitanika što je zapravo samo jedan (N=1) ispitanik. S obzirom na tako veliku razliku među ispitanicima po pitanju završenog srednjoškolskog obrazovanja napravljena je Tablica 6.

Tablica 6. Prikaz ispitanika s obzirom na završenu srednju školu

Završena srednja škola	Broj ispitanika	Postotak
Gimnazija	238	77%
Ostale srednje škole	71	23%

Prema tablici 6. prikazane su dvije kategorije, „Gimnazija“ i „Ostale srednje škole“. Strukovne škole, umjetničke škole i ostale srednje škole su svrstane pod jednu kategoriju kako bi činile dihotomiju sa kategorijom koju čini samo gimnazija.

5.5. Instrument istraživanja

Korišteni anketni upitnik se sastojao od 19 pitanja. Prvih 8 pitanja se odnosilo na sociodemografska obilježja ispitanika (spol, dob, studijski smjer, godina studija, socijalni kontekst (regija i mjesto u kojem je ispitanik proveo najveći dio svoga života), završena srednja škola i stupanj obrazovanja roditelja ispitanika). U drugom djelu anketnog upitnika korišten je instrument pod nazivom MEQ (Multicultural Experiences Questionnaire). MEQ je preuzet od autora Darcie Narvaez i Patricka L. Hilla koji su ga konstruirali u svrhu svoga istraživanja pod nazivom „The Relation of Multicultural Experiences to Moral Judgment and Mindsets“. U njihovom istraživanju se također ispitalo multikulturalno iskustvo studenata u SAD-u. Korištena je glavna subskala MEQ upitnika i to skala od petnaest tvrdnji koja mjeri multikulturalno iskustvo. Upitnik MEQ je pokazao vrlo dobar koeficijent pouzdanosti jer je Kronbachov alfa iznosio 0.80 (Narvaez, Hill, 2010).

U ovom istraživanju je MEQ skala od petnaest tvrdnji modificirana i smanjena na jedanaest tvrdnji prema kojima se mjerila pojavnost multikulturalnog iskustva. Od tih jedanaest tvrdnji četiri tvrdnje su se odnosile na željeno multikulturalno iskustvo (Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite ; Kad bi mi se pružila prilika rado bih

želio/la upoznati osobu drugačije kulturne pozadine ili narodnosti; Prilično se trudim kako bih razumio/la stajališta koja se razlikuju od mojih; Trudim se upoznati ljude koji su različiti od mene). Sedam tvrdnji se odnosilo na ostvareno multikulturalno iskustvo (Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite?; Dobro pričam/govorim: koliko stranih jezika?; Trenutačno sam u kontaktu s ljudima drugih zemalja ili kultura; Broj prijatelja drugačije kulturne/etničke pozadine; Školovao/la, radio/la, surađivao/la sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina; Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulture odnose; Pratite li vijesti o događanjima u svijetu izvan Hrvatske).

6. Analiza i interpretacija rezultata empirijskog istraživanja

U ovom dijelu rada će se analizirati i interpretirati rezultati empirijskog istraživanja s obzirom na postavljene istraživačke zadatke. Istražit će se pojavnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika te ispitati razlike u multikulturalnom iskustvu s obzirom na sociodemografske varijable.

6.1. Multikulturalno iskustvo ispitanika

Multikulturalno iskustvo u ovom je radu mjereno s 11 varijabli. U nastavku rada će se prikazati frekvencijske tablice za svaku varijablu.

Tablica 7. Putovanje izvan zemlje prebivališta

Putovanje izvan zemlje prebivališta	f	%
nikad	13	4,21
1 put	32	6,15
2 puta	72	12,94
3 ili više puta	192	76,70

Prema podacima iz tablice 7. Može se uočiti da je 76,7% ispitanika 3 ili više puta putovalo izvan zemlje prebivališta, dok ih manje od 5% nikada nije putovalo izvan zemlje. Jednom ih je putovalo 6,15%, a dvaput 12,94%.

Tablica 8. Preferencija putovanja izvan svoje zemlje, upoznavanje, školovanja, rad i surađivanje s osobama drugačije kulturne ili etničke pozadine

	Da f (%)	Ne f (%)	Ne znam f (%)
Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite?	299 (96,76%)	2 (0,65%)	8 (2,59%)
Kad bi mi se pružila prilika rado bih želio/željela upoznati osobu drugačije kulturne pozadine ili narodnosti?	296 (95,76%)	3 (0,97%)	9 (2,91%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) bih s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina:	229 (74,11%)	63 (20,39%)	17 (5,5%)

Prema podacima prikazanim u Tablici 8. može se vidjeti da više od 95% ispitanika želi putovati izvan zemlje prebivališta i upoznati ljude drugačije kulturne ili etničke pozadine. Poprilično manji broj studenata se želi i školovati, raditi ili surađivati s takvim osobama

(74,11%). Više od 20% se ne želi školovati, raditi ili surađivati s osobama drugačije kulturne ili etničke pozadine dok ih je 5,5% nesigurno.

Tablica 9. Strani jezici

Strani jezici	f	%
1 strani jezik	116	37,54
2 strana jezika	131	42,39
3 strana jezika	43	13,92
Više od 3 strana jezika	19	6,15

Najveći broj ispitanih studenata govori 2 strana jezika (42,39%), dok nešto manji broj govori 1 strani jezik (37,54%). 3 strana jezika govori 13,92% ispitanika, a više od 3 samo 6,15% studenata.

U Hrvatskoj je potreba za poznavanjem većeg broja jezika izraženija nego kod određenih država Europske unije jer hrvatski jezik ne spada u skupinu svjetskih jezika. Zbog toga naš obrazovni sustav posvećuje veliku pozornost učenju stranih jezika. Strani jezici su u predškolskim ustanovama fakultativni predmet ali u osnovnoj i srednjoj školi postaju obavezan. U osnovnim školama je obavezan samo jedan strani jezik dok je u srednjim školama obavezno učiti dva strana jezika mada pravila variraju prema vrsti srednje škole. Prema tome, velika je vjerojatnost da se na fakultete upisuju studenti koji posjeduju znanje stranih jezika što utječe i na podatke dobivene ispitivanjem (Galetić, Golac, 2008).

Tablica 10. Kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura

	f	%
Nemam kontakt	57	18,45
Iz jedne zemlje	93	30,10
Iz 2-3 zemlje	97	31,39
Iz više od 3 zemlje	62	20,06

Najveći broj ispitanika u kontaktu je s osobama iz 2-3 različite zemlje ili kulture (31,39%), dok ih je trećina u kontaktu s osobama iz jedne zemlje. 18,45% ih nema takav kontakt dok je svaki peti ispitanik u kontaktu s ljudima iz više od 3 različite zemlje ili kulture (Tablica 6).

Tablica 11. Broj prijatelja drugačije etničke/kulturne pozadine

	f	%
Nemam	48	15,53
1 prijatelj	40	12,94
2-3 prijatelja	128	41,42
4 i više prijatelja	93	30,10

Iz tablice 11. je vidljivo da trećina ispitanih studenata ima 4 ili više prijatelja drugačije etničke ili kulturne pozadine. 41,42% ima 2 do 3 takva prijatelja, dok samo jednog takvog prijatelja ima 12,94% studenata. Više od 15% ispitanika nema prijatelja drugačije etničke ili kulturne pozadine.

Tablica 12. Razumijevanje drugačijih ljudi i stajališta, praćenje vijesti o događajima u svijetu

	Nikad f (%)	Rijetko f (%)	Ponekad f(%)	Često f(%)	Vrlo često f (%)
Razumijevanje drugačijih stajališta	0	2 (0,65%)	37 (11,97%)	128 (41,42%)	141 (45,63%)
Upoznavanje drugačiji ljudi	3 (0,97%)	15 (4,85%)	90 (29,13%)	108 (34,95%)	93 (30,1%)
Praćenje vijesti o događajima u svijetu	0	18 (5,83%)	101 (32,69%)	109 (35,28%)	80 (25,89%)

Prema navedenim deskriptivnim pokazateljima veoma mali postotak ispitanika nikad ili rijetko nastoji razumjeti drugačija stajališta, upoznati drugačije ljude ili prati vijesti o događajima u svijetu. Drugačija stajališta ponekad nastoji razumjeti 11,97% studenata, često 41,42%, a vrlo često to radi 45,63% ispitanika. Drugačije ljude ponekad nastoji upoznati gotovo 30% ispitanika, često 34,95%, a vrlo često svaki treći ispitanik. Vijesti o događajima u svijetu ponekad prati 32,69% studenata, često nešto veći postotak, a vrlo često više od 25% ispitanika.

Tablica 13. Kolegiji o interkulturalizmu ili interkulturalnim odnosima

	f	%
Nisam	118	38,19
Unutar jednog kolegija	85	27,51
Unutar 2 kolegija	51	16,50
Unutar 3 ili više kolegija	55	17,80

Kao što je vidljivo iz Tablice 13, gotovo 40% ispitanika nije pohađalo niti jedan kolegij interkulturalizma ili interkulturalnih odnosa. 27,51% je pohađalo jedan takav kolegij, 16,5% 2 kolegija, a 17,8% 3 ili više kolegija.

Ispitanici pokazuju veliku razinu otvorenosti prema multikulturalnom iskustvu ali ujedno i veliku razinu ostvarenog multikulturalnog iskustva. Rezultati ipak pokazuju kako većina ispitanika nije slušala kolegije čiji je sadržaj vezan za interkulturalizam ili interkulturalne odnose. Činjenica je da na fakultetima (sveučilištima) u Hrvatskoj ne postoji sustavna implementacija kolegija sa sadržajima o interkulturalizmu u studijske programe. Razlozi mogu biti mnogobrojni poput preopterećenosti studijskih programa, manjka financija i nastavnog kadra, obrazovne politike ili nezainteresiranost za takvom vrstom kolegija (Piršl, 2011). Visoka pojavnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika se može objasniti sazrijevanjem i utjecajem neformalnih faktora poput medija ili obitelji (Dobrota, 2016). Jedan od razloga može biti i ukupno obrazovanje ispitanika i vjerojatnost visoke kulturne inteligencije koja predstavlja sposobnost prihvaćanja i adaptiranja na različite etničke i kulturne skupine. Jednim od osnovnih sredstava izgradnje kulturne inteligencije se smatra odgoj i obrazovanje (URL1). Studenti odstupaju od populacijskih vrijednosti jer imaju veće kognitivne sposobnosti, a njihovi stavovi mogu biti povezani i sa studijskim programom koji pohađaju (Mrnjauš, 2013).

6.2. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol

Tablica 14. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol

	Spol	
	Muško	Žensko
Putovanje izvan zemlje prebivališta	f (%)	f (%)
Nikad	5 (8,33%)	8 (3,21%)
1 put	4 (6,67%)	15 (6,02%)

2 put	7 (11,67%)	33 (13,25%)
3 ili više puta	44 (73,33%)	193 (77,51%)
Školovanje, rad, surađivanje s ljudima drugačije kulturne/etničke pozadine	f (%)	f (%)
Da	40 (66,67%)	189 (75,9%)
Ne	15 (25%)	48 (19,28%)
Ne znam	5 (8,33%)	12 (4,82%)
Strani jezici	f (%)	f (%)
1 strani jezik	31 (51,67%)	85 (34,14%)
2 strana jezika	20 (33,33%)	111 (44,58%)
3 strana jezika	6 (10%)	37 (14,86%)
Više od 3 strana jezika	3 (5%)	16 (6,43%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura	f (%)	f (%)
Nemam kontakt	13 (21,67%)	44 (17,67%)
Iz jedne zemlje	14 (23,33%)	79 (31,73%)
Iz 2-3 zemlje	20 (33,33%)	77 (30,92%)
Iz više od 3 zemlje	13 (21,67%)	49 (19,68%)
Broj prijatelja drugačije etničke/kulturne pozadine	f (%)	f (%)
Nemam	12 (20%)	36 (14,46%)
1 prijatelj	7 (11,67%)	33 (13,25%)
2-3 prijatelja	22 (36,67%)	106 (42,57%)
4 i više prijatelja	19 (31,67%)	74 (29,72%)
Razumijevanje drugačijih stajališta	f (%)	f (%)
Rijetko	1 (1,67%)	1 (0,4%)
Ponekad	12 (20%)	25 (10,08%)
Često	27 (45%)	101 (40,73%)
Vrlo često	20 (33,33%)	121 (48,79%)
Upoznavanje drugačijih ljudi	f (%)	f (%)
Nikad	1 (1,67%)	2 (0,8%)
Rijetko	7 (11,67%)	8 (3,21%)
Ponekad	21 (35%)	69 (27,71%)
Često	23 (38,33%)	85 (34,14%)
Vrlo često	8 (13,33%)	85 (34,14%)
Praćenje vijesti o događajima u svijetu	f (%)	f (%)
Rijetko	4 (6,67%)	14 (5,65%)
Ponekad	14 (23,33%)	87 (35,08%)
Često	22 (36,67%)	87 (35,08%)
Vrlo često	20 (33,33%)	60 (24,19%)
Kolegiji sa sadržajima interkulturalizma ili interkulturalnih odnosa	f (%)	f (%)
Nisam	26 (43,33%)	92 (36,95%)
Unutar jednog kolegija	18 (30%)	67 (26,91%)
Unutar 2 kolegija	6 (10%)	45 (18,07%)
Unutar 3 ili više kolegija	10 (16,67%)	45 (18,05%)

Prema prikazu frekvencija raspoređenim po kategorijama u tablici 14. multikulturalno iskustvo studenata i studentica u okviru nekih varijabli je slično, dok se u nekim varijablama

razlikuju. Najveći broj studenata (73,33%) i studentica (77,51%) je najmanje 3 puta putovalo izvan zemlje prebivališta, iako je nešto veći postotak studentica zaokružilo tu kategoriju u odnosu na studente. Također, veći broj žena (75,9%) prihvaća mogućnost školovanja, rada i surađivanja s osobama drugačije kulturne ili etničke pozadine u odnosu na muškarce (66,67%). Najveći broj muškaraca priča 1 strani jezik (51,67%), dok najveći broj žena priča 2 strana jezika (44,58%). Veći postotak ispitanika ostvaruje kontakte s ljudima iz 2 ili više različitih zemalja (55%) u odnosu na žene (50,6%). Najveći broj i studenata i studentica ima 2-3 prijatelja drugačije etničke ili kulturne pozadine, iako je postotak takvih studentica veći. Gotovo 90% studentica često ili vrlo često nastoji razumjeti stajalište drugih, dok je takvih studenata značajno niže (78,33%). Slični su rezultati dobiveni i u slučaju upoznavanja drugačijih ljudi. Gotovo svaki drugi ispitanik rijetko ili ponekad nastoji upoznati drugačije ljude dok je takvih studentica 31,73%. Muškarci češće prate vijesti o događajima u svijetu, Više od 40% studentica takve događaje prati rijetko ili ponekad, dok najveći broj studenata često prati takve događaje. Zabrinjavajuća je činjenica da 43,33% studenata i 36,95% studentica nije slušao sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar nekog kolegija. Dakle, veći broj studenata nego studentica nije slušao sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar nekog kolegija. Iz navedenih podataka može se uočiti da razlika u multikulturalnosti između muškaraca i žena nije značajno drugačija. studentice iskazuju višu razinu kulturalnosti u slučaju upoznavanja i prihvaćanja školovanja, rada i surađivanja s drugačijim ljudima, razumijevanja drugačijih stajališta i korištenja stranih jezika. Studenti izražavaju veću razinu multukulturalnosti u pogledu praćenja vijesti o događajima iz svijeta i održavanja kontakta s ljudima iz drugih zemalja ili kultura. Ovi rezultati se mogu objasniti na temelju činjenice da žene općenito pokazuju više empatije od muškaraca ali isto tako su otvorenije prema međusobnoj suradnji kroz razvijenije međuljudske vještine što im omogućuje posjedovanje veće razine poštovanja i prihvaćanja kulturnih različitosti. Razlika između spolova se ne temelji isključivo na biološkim razlikama već i kulturnim razlikama. Kroz socijalizaciju dolazi do razlika između žena i muškaraca u smislu odgoja. Žene se odgaja da budu pristojne, emocionalne, nježne te sklone opraštanju dok se muškarcima dopušta da budu nametljivi i nasrtljivi. (Buterin, Jagić, 2013).

6.3. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija

Tablica 15. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija

	Stupanj obrazovanja	
	Preddiplomska razina	Diplomska razina
	f (%)	f (%)
Putovanje izvan zemlje prebivališta		
Nikad	7 (4,38%)	6 (4,03%)
1 put	10 (6,25%)	9 (6,04%)
2 puta	27 (16,88%)	13 (8,72%)
Najmanje 3 puta	116 (72,5%)	121 (81,21%)
Školovanje, rad, surađivanje s ljudima drugačije kulturne/etničke pozadine	f (%)	f (%)
Da	109 (68,13%)	120 (80,54%)
Ne	41 (25,62%)	22 (14,77%)
Ne znam	10 (6,25%)	7 (4,7%)
Strani jezici	f (%)	f (%)
1 strani jezik	63 (38,38%)	53 (35,57%)
2 strana jezika	66 (41,25%)	65 (43,62%)
3 strana jezika	24 (15%)	19 (12,75%)
Više od 3 strana jezika	7 (4,38%)	12 (8,05%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura	f (%)	f (%)
Nemam kontakt	29 (18,13%)	28 (18,79%)
Iz jedne zemlje	50 (31,25%)	43 (28,86%)
Iz 2-3 zemlje	49 (30,63%)	48 (32,21%)
Iz više od 3 zemlje	32 (20%)	30 (20,13%)
Broj prijatelja drugačije etničke/kulturne pozadine	f (%)	f (%)
Nemam	16 (10%)	32 (21,48%)
1 prijatelj	22 (13,75%)	18 (12,08%)
2-3 prijatelja	73 (45,63%)	55 (36,91%)
4 i više prijatelja	49 (30,63%)	44 (29,53%)
Razumijevanje drugačijih stajališta	f (%)	f (%)
Rijetko	0	2 (1,35%)
Ponekad	19 (11,88%)	18 (12,16%)
Često	66 (41,25%)	62 (41,89%)
Vrlo često	75 (46,88%)	66 (44,59%)
Upoznavanje drugačijih ljudi	f (%)	f (%)
Nikad	1 (0,63%)	2 (1,34%)
Rijetko	5 (3,13%)	10 (6,71%)
Ponekad	51 (31,87%)	39 (26,17%)
Često	54 (33,75%)	54 (36,24%)
Vrlo često	49 (30,63%)	44 (29,53%)
Praćenje vijesti o događajima u svijetu	f (%)	f (%)
Rijetko	10 (6,29%)	8 (5,37%)
Ponekad	58 (36,48%)	43 (28,86%)
Često	53 (33,33%)	56 (37,58%)
Vrlo često	38 (23,9%)	42 (28,19%)

Kolegiji sa sadržajima interkulturalizma ili interkulturalnih odnosa	f (%)	f (%)
Nisam	85 (53,13%)	33 (22,15%)
Unutar jednog kolegija	46 (28,75%)	39 (26,17%)
Unutar 2 kolegija	15 (9,38%)	36 (24,16%)
Unutar 3 ili više kolegija	14 (8,75%)	41 (27,52%)

Sukladno prikazanim rezultatima može se uočiti da je veći broj studenata s diplomskog studija (81,21%) putovao 3 ili više puta izvan zemlje prebivališta u odnosu na preddiplomce (72,5%). Također, veći broj ispitanika koji studiraju na diplomskoj razini (80,54%) spremni su školovati se, raditi ili surađivati s osobama drugačije kulturne ili etničke pozadine nego studenti na preddiplomskoj razini (68,13%). Razlika u broju jezika koje govore neznatna je s obzirom na razinu studija, iako malo veći broj studenata na diplomskoj razini govori više od 1 stranog jezika. Najveći postotak studenata i na preddiplomskoj i na diplomskoj razini je ostvario kontakt s ljudima iz jedne do 3 različite zemlje ili kulture. Veći broj ispitanika koji studiraju na preddiplomskom studiju imaju više od jednog prijatelja drugačije etničke ili kulturne pozadine (76,26%) nego oni koji studiraju na diplomskom studiju (66,44%). Najveći broj studenata i na diplomskoj i na preddiplomskoj razini studija vrlo često nastoji razumjeti drugačija stajališta. Više od 60% ispitanika i na diplomskoj i preddiplomskoj razini se često ili vrlo često trudi upoznati drugačije osobe. Nešto veći postotak studenata na diplomskoj razini (65,77%) često ili vrlo često prati vijesti o događajima u svijetu u odnosu na studente na preddiplomskoj razini (57,23%). Najznačajnija razlika u multikulturalnosti s obzirom na razinu studija vidljiva je kod varijable slušanje sadržaja vezanih uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar nekog kolegija. Prema podacima vidljivim u Tablici 9. više od polovice ispitanika na preddiplomskoj razini nikada nije pohađalo takve kolegije, dok je na diplomskoj razini takvih 22,15%. Više od polovice ispitanika je slušalo sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar 2 ili više kolegija, dok je takvih studenata na preddiplomskoj razini svega 18,14%. Prema tome, moguće je zaključiti da studenti na diplomskoj razini češće pohađaju kolegije koje se bave tematikom interkulturalizma i interkulturalnih odnosa u odnosu na one koji studiraju na preddiplomskoj razini. Kurikulum je važan faktor formiranja multikulturalnih stavova i odnosa prema drugim kulturama. Kolegiji koji uključuju interkulturalne sadržaje mogu oplemeniti multikulturalno iskustvo svojih polaznika. Sa višom godinom studija postoji i veća šansa da će se studenti susresti sa takvom vrstom kolegija jer se na svakoj novoj obrazovnoj razini povećava prenošenje kulturnog kapitala na učenika od strane škole (Čačić-Kumpes, 1991). Također, visoko obrazovne institucije predstavljaju prostor unutar kojeg

može doći do osobnog kontakta sa pripadnicima drugih kultura kroz programe studentske razmjene. Studenti se na te programe odvažaju u nešto kasnijem razdoblju svoga studija što uzrokuje veću pojavnost multikulturalnog iskustva na višoj studijskoj razini (Mrnjauš, 2013). Studenti na višoj razini studija su također socijalno zreliji od studenata na nižim razinama studija pa postoji vjerojatnost kako su imali više kontakata i iskustva sa pripadnicima drugih kultura i etničkih skupina (Buterin, Jagić, 2013).

6.4. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja

Tablica 16. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja

	Stupanj obrazovanja	
	Strukovna škola	Gimnazija
Putovanje izvan zemlje prebivališta	f (%)	f (%)
1 put	2 (2,99%)	11 (4,62%)
2 puta	5 (7,46%)	14 (5,88%)
3 puta	15 (22,39%)	24 (10,08%)
3 ili više puta	45 (67,16%)	189 (79,41%)
Školovanje, rad, surađivanje s ljudima drugačije kulturne/etničke pozadine	f (%)	f (%)
Da	49 (73,13%)	177 (74,37%)
Ne	14 (20,9%)	48 (20,17%)
Ne znam	4 (5,97%)	13 (5,46%)
Strani jezici	f (%)	f (%)
1 strani jezik	34 (50,75%)	80 (33,61%)
2 strana jezika	21 (31,34%)	109 (45,8%)
3 strana jezika	8 (11,94%)	35 (14,71%)
3 ili više stranih jezika	4 (5,97%)	14 (5,88%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura	f (%)	f (%)
Nemam kontakt	17 (25,37%)	39 (16,39%)
Iz jedne zemlje	19 (28,36%)	73 (30,67%)
Iz 2-3 zemlje	20 (29,85%)	77 (32,35%)
Iz više od 3 zemlje	11 (16,42%)	49 (20,59%)
Broj prijatelja drugačije etničke/kulturne pozadine	f (%)	f (%)
Nemam	12 (17,91%)	36 (15,13%)
1 prijatelj	10 (14,93%)	29 (12,18%)
2-3 prijatelja	27 (40,3%)	100 (42,02%)
4 i više prijatelja	18 (26,87%)	73 (30,67%)
Razumijevanje drugačijih stajališta	f (%)	f (%)
Rijetko	1 (1,49%)	1 (0,42%)
Ponekad	10 (14,93%)	27 (11,39%)

Često	34 (50,75%)	92 (38,82%)
Vrlo često	22 (32,84%)	117 (49,37%)
Upoznavanje drugačijih ljudi	f (%)	f (%)
Nikad	0	3 (1,26%)
Rijetko	5 (7,46%)	10 (4,2%)
Ponekad	21 (31,34%)	69 (28,99%)
Često	27 (40,3%)	79 (33,19%)
Vrlo često	14 (20,9%)	77 (32,35%)
Praćenje vijesti o događajima u svijetu	f (%)	f (%)
Rijetko	6 (8,96%)	12 (5,06%)
Ponekad	20 (29,85%)	80 (33,76%)
Često	29 (43,28%)	80 (33,76%)
Vrlo često	12 (17,91%)	65 (27,43%)
Kolegiji sa sadržajima interkulturalizma ili interkulturalnih odnosa	f (%)	f (%)
Nisam	24 (35,82%)	93 (39,08%)
Unutar jednog kolegija	16 (23,88%)	68 (28,57%)
Unutar 2 kolegija	12 (17,91%)	39 (16,39%)
Unutar 3 ili više kolegija	15 (22,39%)	38 (15,97%)

Budući je izrazito mali broj ispitanika kao završenu srednju školu naveo umjetničku školu (0,97%), ova kategorija nije korištena u testiranju razlike u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na vrstu srednoškolskog obrazovanja. Sukladno dobivenim rezultatima, veći broj studenata koji su završili gimnaziju (79,41%) je najmanje 3 puta putovao izvan zemlje prebivališta s obzirom na ispitanike koji su pohađali strukovnu školu (67,16%). Više od 70% ispitanika koji su završili i gimnaziju i strukovnu školu bi se školovao, radio ili surađivao s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina. 1 strani jezik govori 50% ispitanika iz strukovne škole i 33,61% gimnazijalaca, dok 2 strana jezika govori 45,8% studenata koji su završili gimnaziju i 31,34% onih koji su završili strukovnu školu. Prema tome, veći broj onih ispitanika koji su završili gimnaziju govori više stranih jezika od onih koji su završili strukovnu školu. Više od četvrtine studenata koji su završili strukovnu školu nemaju kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura. U slučaju završene gimnazije manji je broj ispitanika koji nisu ostvarili takav kontakt (16,39%). 17,91% ispitanika koji su završili strukovnu školu i 15,13% ispitanika koji su završili gimnaziju nemaju prijatelja drugačije etničke ili kulturne pozadine. Najveći postotak studenata koji su završili strukovnu školu često nastoje razumjeti drugačija stajališta, dok najveći broj onih koji su završili gimnaziju takvo ponašanje prakticiraju vrlo često. Više od polovice (60%) onih koji su završili gimnaziju i onih koji su završili strukovnu školu trude se upoznati drugačije ljude. Isti postotak onih koji su završili gimnaziju i onih koji su završili strukovnu školu često ili vrlo često prate vijesti o događajima u svijetu (61,19%). Prema tome, ne postoji razlika u praćenju vijesti o događajima u svijetu s

obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja. 35,82% ispitanika koji su pohađali strukovnu školu nije slušalo sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar nekog kolegija, dok takve kolegije nije pohađalo 39,08% onih koji su završili gimnaziju (Tablica 16).

Ispitanici koji su završili gimnaziju iskazuju veći stupanj multikulturalnosti u okviru poznavanja većeg broja stranih jezika, učestalijeg putovanja izvan mjesta prebivališta, učestalijeg nastojanja razumijevanja drugačijih stajališta. Razlog veće pojavnosti multikulturalnog iskustva kod ispitanika sa završenom gimnazijom kod spomenutih indikatora je činjenica da se kurikulum u gimnaziji razlikuje od onoga u strukovnim školama. Učenici gimnazija uče više stranih jezika, sociologiju, pedagogiju, filozofiju i slične predmete kroz koje se upoznaju sa temama kulture, kulturne raznolikosti i kulturnih odnosa koje utječu na njihove stavove i odnose prema pripadnicima drugih kultura i etničkih skupina. Isto tako, gimnazije za razliku od strukovnih škola potiču implementaciju interkulturalnog obrazovanja, a nastavno osoblje je društveno-humanistički orijentirano s obzirom na njihove obrazovne profile (Buterin, Jagić, 2013). Jedan od društveno-humanističkih odgojno-obrazovnih ciljeva je usvajanje međukulturne kompetencije koja omogućava razumjevanje, toleranciju i prihvaćanje drugoga i drugačijega bez obzira na nacionalnu pripadnost, kulturu i etnicitet (Begić, 2016). Pojavnost multikulturalnog iskustva je slična za obje vrste srednjoškolskog obrazovanja u okviru ostalih indikatora.

U svrhu unaprijeđenja pedagoške prakse i teorije valja napomenuti da kvalitativna istraživanja omogućavaju detaljniji uvid u fenomen multikulturalnog iskustva nego kvantitativna istraživanja. Kvalitativnim istraživanjem bi se mogla detaljnije istražiti veza između ostvarenog i željenog multikulturalnog iskustva. Longitudinalno istraživanje pojavnosti multikulturalnog iskustva bi također moglo ukazati na povezanost između ostvarenog i željenog multikulturalnog iskustva.

7. Zaključak

Suvremeno društvo je postalo multikulturalno društvo unutar kojega dolazi do mješanja raznolikih tradicija, običaja i vrijednosti različitih kultura. Kroz proces globalizacije ali i tehnološki napredak kulture se neprekidno dodiruju te dolazi do međusobne interakcije unutar koje je potrebno postići toleranciju, razumjevanje i međusobno poštivanje i uvažavanje. Bitno je te ideale prenijeti na mlade naraštaje kroz odgoj i obrazovanje, a jedan od najučinkovitijih alata za postizanje tog cilja je i multikulturalno iskustvo. Multikulturalno iskustvo predstavlja jedinstvenu priliku za pojedinca da usvoji nove perspektive, emocije i kompetencije.

U ovom radu je obrađena tema multikulturalnog iskustva kroz teorijski i empirijski dio. U teorijskom dijelu se obradio pojam kulture kao polazišne točke za raspravu o multikulturalnom iskustvu, multikulturalizam kao temeljni dio ove vrste iskustva te naposljetku i samo multikulturalno iskustvo koje je podjeljeno na ostvareno iskustvo i otvorenost prema multikulturalnom iskustvu. Kroz ostvareno multikulturalno iskustvo se prikazao osobni kontak, strani jezici, mediji, socijalni kontekst i putovanja kao mogućnosti stjecanja multikulturalnog iskustva. Potom je navedena otvorenost prema multikulturalnom iskustvu koja se postavila kao glavni faktor stjecanja multikulturalnog iskustva koji odlučuje o uspješnosti usvajanja doživljenog iskustva. U empirijskom dijelu rada je prikazano provedeno istraživanje pojavnosti multikulturalnog iskustva nad studentima na Sveučilištu u Zadru te su iznijeti rezultati do kojih se došlo kroz obradu dobivenih podataka. Istraživanje je pokazalo kako je pojavnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika velika dok razlike između ispitanika po pitanju spola, studijske razine i završene srednje škole postoje mada nisu veoma izražene.

Multikulturalnost i interkulturalnost predstavljaju nikada dovršen put i cilj njihova obrazovanja nije usvajanje znanja već odnos i stav prema znanju što predstavlja novu razinu znanja koja može omogućiti nastajanje multikulture zajednice. Treba potaknuti prihvaćanje raznolikosti ne samo zbog uspostavljanja multikulturalnog dijaloga već i zbog ostvarivanja vlastitog kulturnog identiteta (Ninčević, 2009). Multikulturalno iskustvo se nameće kao pozitivna metoda stjecanja multikulturalnih kompetencija i gradnje mostova između različitih kulturnih i etničkih skupina. Kroz međusobni rad, komunikaciju i učenje pojedinci lakše mogu zaobići kulturne barijere koje se mogu naći između njih. Stjecanjem novih iskustava i znanja se može nadići predrasude i strahove koji mogu kočiti nužni kulturni dijalog.

Istraživanje provedeno u ovome radu uključuje 309 ispitanika što ne predstavlja reprezentativan uzorak studenata na Sveučilištu u Zadru. Također u istraživanju je korištena jednostavna statistička analiza koja se temeljila na frekvencijama i postotcima. Ipak ovo istraživanje bi moglo poslužiti kao početna točka za provedbu šireg istraživanja koje bi koristilo reprezentativan uzorak i složeniju statističku analizu koja bi mogla donijeti drugačije rezultate od onih koji su iznijeti unutar ovoga rada.

8. Literatura

1. Ang, S., Van Dyne, L., (2008.), *Handbook of Cultural Intelligence*, Routledge, Oxford.
2. Begić, A., (2016.), *Interkulturalizam u gimnazijskoj nastavi glazbe u srednjoeuropskim državama*, Pannoniana, 1, (1): 135-147.
3. Buterin, M., Jagić, S., (2013.), *Attitudes of Croatian High School Students to Minority Groups*, Informatol, 46, (4): 322-332.
4. Car, S., Kolak, A., Markić, I., (2014.) Stavovi učenika o nastavnom procesu i multikulturalnim školama-socijalni aspekt, *Pedagogijska istraživanja*, 11, (2): 247-259.
5. Cheng, C., Leung, K.A., Wu, T., (2011.), *Going Beyond the Multicultural Experience - Creativity Link: The Mediating Role of Emotions*, *Journal of Social Issues*, 67, (4): 806-824.
6. Cifrić, I., (2007.), *Raznolikost kultura kao vrijednost*, *Socijalna ekologija*, 16, (2-3): 185-214.
7. Cifrić, I., (2008.), *Imperij ili zajednica? Homogenizacija i raznolikost kultura u kontekstu globalizacije i identiteta*, *Društvena istraživanja*, 17, (4-5): 773-797.
8. Čačić-Kumpes, J., (1991.), *Obrazovanje i etničke manjine*, *Migracijske i etničke teme*, 7, (3-4): 305-318.
9. Čačić-Kumpes, J. (2004.), *Politike reguliranja kulturne i etničke različitosti: o pojmovima i njihovoj upotrebi*, *Migracijske i etničke teme*, 20, (2-3): 143-159
10. Dietz, S.S., Dotson-Blake, K.P., Enselman, D., Jones, L., Sexton Jr., E.H., Waller, M.S., Richardson, M.E., (2017.), *An International Learning Experience: Looking at Multicultural Competence Development through the Lens of Relational-Cultural Theory*, *Journal of Counselor Practice*, 8, (1): 22-44.
11. Dobrota, S., (2016.), Povezanost između interkulturalnih stavova studenata i preferencija glazbi svijeta, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62, (1): 209-218.
12. Drandić, D., (2010.), Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja, *Pedagogijska istraživanja*, 7, (1): 95-109.
13. Firmin, M.W., Warner, S.C., Firmin, R.L., Johnson, C.B., Firebaugh, S.D., (2013.), *Attitudinal Outcomes of a Multicultural Learning Community Experience: A Qualitative Analysis*, *Learning Communities Research and Practice*, 1, (1): 1-25
14. Galetić, F., Golac, V., (2008.), *Anketno istraživanje o znanju i percepciji stranih jezika studenata Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, (6): 367-377

15. Gilmore, M., Natrajan-Tyagi, R., (2011.), *Meeting a New Me: An Autoethnographic Journey into Kenya and Back*, *Contemp Fam Ther*, (33): 324-332.
16. Hodson, R., Sekulić, D., Massey, G. (1994). National tolerance in the Former Yugoslavia. *American Journal of Sociology*. 99 (6): 1534-1558.
17. Jagić, S., (2006.), *Interkulturalno-pedagoški čimbenici turizma*, *Pedagogijska istraživanja*, 3, (1): 73-86
18. Jelić, M., Čorkalo-Biruški, D., Ajduković, D. (2013.), *Ideološki stavovi većinske grupe u dvije višeeetničke sredine*, *Zagreb, Revija za socijalnu politiku*, 1, 19-41.
19. Khairutdinova, M.R., Lebedeva, O.V., (2016.), *Developing the Multicultural Personality of a Senior High School Student in the Process of Foreign Language Learning*, *International journal of environmental and science education*, 11, (13): 6014-6024.
20. Kyppö. A., Natri, T. (2016). *Promoting multilingual communicative competence through multimodal academic learning situations*, Dublin: Research-publishing.net, CALL communities and culture – short papers from EUROCALL, 243-247
21. Leung, Y.K.A., Maddux, W.W., Galinsky, A.D., Chiu, C., (2008.), *Multicultural experience enhances creativity: The when and how*, *American Psychologist*, 63, (3): 169-181.
22. Matoš, N., (2013.), *Transkulturalne dimenzije kurikulumu*, *Pedagogijska istraživanja*, 10, (1): 149-161.
23. Mesić, M., (2006.) *Multikulturalizam- društveni i teorijski izazovi*, *Školska knjiga*, Zagreb
24. Mesić, M., (2007.), *Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu*, *Nova croatica*, 1, (1): 159-184.
25. Mesić, M., Bagić, D. (2011.), *Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima*, *Migracijske i etničke teme*, 27, (1): 7-38
26. Miliša, Z., Tolić, M. (2009.), *Moralni relativizam i medijska socijalizacija u razvoju interkulturalne komunikacije*, *MediAnali*, 3, (5): 143-162.
27. Mrnjauš, K., (2013.), *Interkulturalnost u praksi- socijalna distanca prema „drugačijima“*, *Pedagogijska istraživanja*, 10, (2): 309-325
28. Narvaez, D. Hill, P. (2010.), *The Relation of Multicultural Experiences to Moral Judgment and Mindsets*, *Journal of Diversity in Higher Education*, Vol. 3, No. 1, 43–55.
29. Ninčević, M., (2009.), *Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište*, *Nova prisutnost*, 7, (1): 59-84.

30. Pettigrew, T.F., Tropp, L.R., (2006.), *Interpersonal relations and group processes- A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory*, Journal of Personality and Social Psychology, 90, (5), 751-783.
31. Piršl, E., (2011.), *Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju*, Pedagogijska istraživanja, 8, (1): 53-69.
32. Piršl, E., i suradnici (2016.), *Vodič za interkulturalno učenje*, Naklada Ljevak, Zagreb
33. Sablić, M., (2014.), *Interkulturalizam u nastavi*, Naklada Ljevak, Zagreb
34. Stojanović, A., (2008.), *Utjecaj multikulturalnog odgoja na vrijednosne orijentacije učenika*, Pedagogijska istraživanja, 5, (2): 209-217.

Internetski izvori:

1. URL 1 (<http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/interkulturalni-pomaci-u-multikulturalnom-drustvu.html>) - preuzeto 19.09.2017.

9. Popis tablica i slika

Tablica 1. Prikaz ispitanika s obzirom na spol

Tablica 2. Prikaz ispitanika s obzirom na studijski smjer

Tablica 3. Prikaz ispitanika s obzirom na godinu studija

Tablica 4. Prikaz ispitanika s obzirom na studijsku razinu

Tablica 5. Prikaz ispitanika s obzirom na završeno srednjoškolsko obrazovanje

Tablica 6. Prikaz ispitanika s obzirom na završenu srednju školu

Tablica 7. Putovanje izvan zemlje prebivališta

Tablica 8. Preferencija putovanja izvan svoje zemlje, upoznavanje, školovanja, rad i surađivanje s osobama drugačije kulturne ili etničke pozadine

Tablica 9. Strani jezici

Tablica 10. Kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili kultura

Tablica 11. Broj prijatelja drugačije etničke/kulturne pozadine

Tablica 12. Razumijevanje drugačijih ljudi i stajališta, praćanje vijesti izvan zemlje

Tablica 13. Kolegiji interkulturalizma ili interkulturalnih odnosa

Tablica 14. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol

Tablica 15. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija

Tablica 16. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na vrstu srednjoškolskog obrazovanja

10. Prilog

Poštovani/e

Pred Vama se nalazi upitnik koji provode studenti diplomskog studija pedagogije o interkulturalnim iskazivanjima u sklopu kolegija Interkulturalne vrijednosti turizma. Sudjelovanje je dobrovoljno i anonimno. Podatci dobiveni ovim istraživanjem bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe. Molimo Vas da pažljivo čitate pitanja i ponuđene odgovore, te da odgovorite iskreno na sva pitanja. Hvala!

1. **Spol** (zaokruži):

- a) muško   b) žensko

2. Na praznu crtu upišite Vašu dob: _____

3. Na praznu crtu napišite studijski/e smjer/smjerove koje pohađate:

---

4. **Godina studija** (zaokruži):

- a) 1. godina preddiplomskog studija   b) 2. godina preddiplomskog studija
c) 3. godina preddiplomskog studija   d) 1. godina diplomskog studija
e) 2. godina diplomskog studija

5. U kojoj regiji ste proveli većinu svoga života? (zaokruži):

- a) Istočna Hrvatska (Slavonija, Baranja, Srijem)
b) Središnja Hrvatska (Hrvatsko zagorje, Međimurje, Pokuplje, Banovina)
c) Sjeverno hrvatsko primorje (Istra i Kvarner)
d) Gorska Hrvatska (Gorski Kotar i Lika)
e) Južno hrvatsko primorje (Dalmacija)
f) Ostalo (navedite na praznu crtu) _____

6. Broj stanovnika mjesta u kojem ste proveli većinu svog života (zaokruži):

- a) do 2 000
- b) od 2 001 do 5 000
- c) od 5 001 do 10 000
- d) od 10 001 do 20 000
- e) od 20 001 do 50 000
- f) od 50 001 do 100 000
- g) od 100 001 do 500 000
- h) više od 500 000

7. Koja je vaša završena srednja škola? (zaokruži):

- a) strukovna škola
- b) umjetnička škola
- c) gimnazija
- d) ostalo (napiši): _____

8. Koji je najveći stupanj obrazovanja koji su stekli Vaši roditelji (zaokruži odgovor posebno za majku i posebno za oca)?

	Majka	Otac
Bez škole	1	1
Osnovna škola	2	2
Trogodišnja srednja škola	3	3
Četverogodišnja srednja škola	4	4
Gimnazija	5	5
Viša ili visoka škola	6	6
Fakultet, umjetnička akademija	7	7
Magisterij ili doktorat	8	8

Slijedeća pitanja se odnose na Vaše multikulturalno iskustvo. Na pitanja odgovarate zaokruživanjem odgovarajućeg broja/slova ispred odgovora za koji ste se predjelili ili upisujete odgovor na praznu crtu.

9. Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite?

- a) Nikad   b) 1 put   c) 2 puta   d) 3 i više puta

10. Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite?

- a) Da   b) Ne   c) Ne znam

11. Dobro pričam/govorim:

- a) jedan strani jezik   b) dva strana jezika   c) tri strana jezika   d) više od tri strana jezika

12. Trenutačno sam u kontaktu s ljudima iz drugih zemalja ili kultura:

- a) Nemam kontakt
b) Da, i to iz jedne zemlje
c) Da, i to iz 2-3 zemlje
d) Da, i to iz više od 3 zemlje

13. Broj prijatelja drugačije kulturne/etničke pozadine?

- a) Nemam   b) 1 prijatelj   c) 2-3 prijatelja   d) 4 i više prijatelja

14. Kad bi mi se pružila prilika rado bih želio/željela upoznati osobu drugačije kulturne pozadine ili narodnosti?

- a) Da   b) Ne   c) Ne znam

15. Školovao(la)/radio(la)/suradivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina:

- a)Da   b)Ne   c)Ne znam

16.Prilično se trudim kako bi razumio stajališta koja se razlikuju od mojih:

- a) Nikad   b) Rijetko   c) Ponekad   d) Često   e) Vrlo često

17. Trudim se upoznati ljude koji su različiti od mene:

- a) Nikad   b) Rijetko   c) Ponekad   d) Često   e) Vrlo često

18. Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose:

- a) Nisam   b) unutar 1 kolegija   c) unutar 2 kolegija   d) unutar 3 i više kolegija

19. Pratite li vijesti o događanjima u svijetu izvan Hrvatske?

- a) Nikad   b) Rijetko   c) Ponekad   d) Često   e) Vrlo često

11. Sažetak

Multikulturalno iskustvo studenata

Miješanjem raznih tradicija, običaja i vrijednosti različitih kultura suvremena društva danas postaju sve više multikulturalna. Komunikacija sa pripadnicima drugih kulturnih i etničkih grupa postaje uobičajena pa raste potreba za stjecanjem multikulturalnih kompetencija. Snažan faktor u stjecanju multikulturalnih ali i mnogih drugih kompetencija je multikulturalno iskustvo. Iz tog razloga cilj ovoga rada je istražiti pojavnost multikulturalnog iskustva kod studenata na Sveučilištu u Zadru. U teorijskom dijelu rada se iznose glavni pojmovi vezani za multikulturalno iskustvo počevši od kulture i multikulturalizma. U nastavku se objašnjava multikulturalno iskustvo koje se dijeli na ostvareno i željeno (otvorenost) multikulturalno iskustvo. U empirijskom dijelu rada se iznose rezultati istraživanja provedenog anketnim upitnikom na uzorku od 309 studenata, a kojim se mjerilo ostvareno multikulturalno iskustvo i otvorenost prema stjecanju takvog iskustva. Rezultati ukazuju na veliku pojavnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika te da postoji razlika u pojavnosti na temelju spola, razine studija i završene srednje škole iako je ta razlika mala.

Ključne riječi: multikulturalno iskustvo, multikulturalizam, kultura

Multicultural experience of college students

Abstract

By mixing of various traditions, customs and values of different cultures the contemporary society is becoming increasingly multicultural. Communication with members of other cultural and ethnic groups becomes more common and the need for multicultural competences is growing. A powerful factor in the acquisition of multicultural, but also many other, competences is a multicultural experience. For this reason, the goal of this paper is to explore the incidence of multicultural experience among students at the University of Zadar. Theoretical part of the paper presents the main concepts related to multicultural experience starting from culture and multiculturalism. After those concepts we explain the multicultural experience that is then divided on realized and desired (openness) multicultural experience and the variables within the research. The empirical part of the paper presents the results of a survey conducted by a questionnaire on 309 students, measuring the achieved multicultural experience and the openness to the experience itself. The results indicate a high incidence of multicultural experience among respondents and there is a difference in appearance based on gender, level of study and secondary school although this difference is small.

Key words: multicultural experience, multiculturalism, culture